

1996, 2005, 2009 сылларга республика басты хаһыата

ОГПС начальнигын солбуйаачы Ю.Б. Ядрихинская иһитиннэрбитинэн, оҕо сайынгы сынньанар лааҕырдарын аһыга көнүлүлэр докумуоннары оҥорууга бытаары тахсыбыт. Лааҕырдар баһартан сэрэхтээх буолууга бэлэмэ суохтар.

ОДЬКХ начальнига Н.В. Игнашева 21 котельнай оттулла турарын, Үөдэйгэ, Партизанна, II Хомустааха уу ылбыт котельнай дара үлэлиир турукка тиздиллэ иликтэрин, иһэр уунан сабылаах тэрлэтэлэр хааччыла туралларын иһитиннэрдэ. Улуус баһылыга оттууну бэс ыйын 10 күнүгэр дылы уһатары, үлэли илик котельнайдары суһаллык үлэлэтэн оттуллубатах күннэрин ситиһиннэрэргэ соруудахтаата.

Сайынгы оҕо сынньанан тэрийиингэ 47 мөл. солк. үп улуус дьаһалтатын сметугар кирибит. Ууттан

эмсэбэлээбит нэһиликтэр оҕолорун РФ, республика лааҕырдарыгар, санаторийдарыгар бастакы учарат ыттан сынньатыыга үлэ барыахтаах. Онон сибээстэн үөрөх управлениета туох үлэни бытан, былааннаан эрэрин кэлэр планеркага иһитиннэрэхтээх.

Республика үрдүкү салалтата ууттан улаханлык эмсэбэлээбит нэһиликтэригэр кэлэ сылдыһыларын түмүгэр: Граф Бизэрэгэр саҥа оҕо саада, 10 саҥа дьэ тутууга, саҥа муоста, Аппааныттан Графка дьыла асфальт суол тутуулаара барыахтаах, профлидейгэ учебнай курсус, уопсай дьэ тутуулалларыгар проектнай-чинчийэр үлэлэр ытыгыллаллара быһаарыллыбыт.

Аварийнай-чөл түһэрэр үлэлэрин ытыгыга заказчынан Нам улуунун дьаһалтата буолара быһаарыллыбыт. «Быйан» ХЭТ Үөдэй

суолун абырахтааһына үлэли сылдыар.

30/05-2010 с. улуус баһылыга уонна Үөдэй, Партизан нэһилиэгин баһылыктара Дьокуускай куоракка ытыгылыбыт халаан уутун содуларын туоратыыга аналлаах телерафонна кытгыны ылбыттар.

Ууттан эмсэбэлээбит нэһиликтэр, тэрилтэлэр салайааччылары сайынгы кэмгэ саахаллаһыны турарат үлэлэр толору ытыгылла, объекттар салгы үлэлиир турукка тиздиллэ иликтэринэ уопускаа баһылыга хааччактанара этилиинэ.

Улууска 12 нэһиликкэ ууга барда. Ол иһиттэн 4 нэһиликкэ — 100%, 1 нэһиликкэ (Хатын Арыы) — 80%. Хартыына — ыарахан! Онон бары күүһү чөл түһэригэр ууруохха. «Тастан көмөнү кэтэспэккэ бэйэбит күүсү турунуоҕун!» — дьэн улуус баһылыгын бастакы солбуйааччыта Н.В. Слепцов ынгырда.

Улуус баһылыга А.И. Ильин: «Кэлбит харчы харгына суох ууттан эмсэбэлээбит тэрийдэригэр эһэҕэрэ тэрийдэлэр балаҕан ыйын 1 күнүгэр дьыла бэлэм буолуохтаахтар, уу ылар (бахар) станцияны бастакы учарат үлэлиир турукка тиздиллэхтээх», — дьэн соруудахтаата.

И. ИВАНОВ

Сүрүн сонун ВЯЧЕСЛАВ ШТЫРОВ ОТСТАВКАҒА БАРДА

Саха республикатын Президентэ Вячеслав Штыров бэйэтин баһатынан отставкага барбытын туһунан информационнай агентстволар иһитиннэрдилэр. Кини дуоһунаһыттан уурайыта тус төрүөттэрдээх, оттон Россия Президентэ В. Штыров үлэтин үрдүктүк сыаналырын туһунан биллэрдэ. Д. Медведев бэбэһэ төлөпүнүнэн кэпсэтиигэ В. Штыровка үлэтин иһин махтанна уонна үрдүк таһымнаах салайааччы быһытынан кыахтара булгуччу туһанылыаҕа дьэн бэлиэтээтэ.

Вячеслав Штыров Саха республикатын Президентинэн 2002 сылтан үлэлээн кэллэ. 2007 с. иккис болдьоххо талыллыбыта, ол болдьох 2012 с. бүтүөхтээх этэ. Бу иннинэ кини 7 сыл «АЛРОСА» компанияны салайбыта.

Интернет-информ.

Халаан содулуун туораты ТЕЛЕМАРАФОН ЫТЫЛЛАҒА

Бэс ыйын 4 күнүгэр, күнүс 14 чаастан Ленин болуоссатыгар халаантан эмсэбэлээбит, улахан хоромньуну көрсүбүт биир дойдулаахтарбытын, улууспут нэһиликтэрин ойүүр сыяллаах «Халаан содулуун туоратыга бука бары түмсөн!» — дьэн үтүө-амаар саһаа акцияга телемарафон быһытынан ытыгыллар.

Онно, ким да туора туран хаалбакка, көхтөөхтүк кытыабыт!

БИИГИНИ ТУМНУБАТА

Халаан ууга Никольскай нэһилиэгин тумнубата. 13 дьэни уу ылла, 12 сылы ууга былдьанна, боротуока үрдүгэр турар ыаллар хотонноро ууга умустулар. Отгуур ходуһаларга барарга, боротуоканы туоруур муосталарбыт, саҥалыын-эргэлиин ууга бардылар.

Икки комиссия тэриллэн үлэли сылдыар. Биир комиссия 4 киһилээх, ууга барыны хонтуруоллуур, иккинэ 5 киһилээх, хоромньуну ааҕынан дьарыгырар. Дьэиэлэр истэригэр ууну хачайдыыр үлэлэр бара тураллар. Хоромньуну салгы аабыллар, ууга барбыттар докумуоннары хомуйуу саһаланна. РЭС-тэр 23 чыһылааҕа уопут линиятын Намга холбоон санаабытын көтөхтүлэр. Комиссиялар үлэни тэрээһиннээхтик саһалаатылар.

Т. НИКОЛЬСКАЯ

Улуу Кыайы 65 сылын

УЛУУ КЫАЙЫНЫ СЫРДАТЫҒА — ИККИСПИТ!

Улуу Кыайы 65 сылын көрсө Бэчээт департамена «Ким да умнулубат, туох да умнулубат» дьэн конкурс тэрийэн ыппыта. Конкурс барыта 4 номинациянан араарыллан барбыта. «Эңсиэли» хаһыат редакцията «Память на века» уонна «Ничто на земле не проходит бесследно» дьэн номинацияларга бэчээттэммит матырыйаллартан түмэн 2 альбом оҥорон киллэрбитэ. Миэстэлэспиппит туһунан үөрүүлээх сурах кэлбитэ.

Бам ыйын 28 күнүгэр кыайылаахтары наһарадалыыр церемонияга конкурсу дүүллүүр комиссия председателэ, бэчээт департаменын салайааччытын 1-кы солбуйааччы Н.А. Молчанов наһарадалары туттарда.

Бу улахан, республикатааҕы таһымнаах конкурска барыта 919 үлэ кирибит. Үгүс кыттааччыны кыайан, «Эңсиэли» хаһыат редакцията «Память на века» номинацияга 2-с миэстэни ыллыбыт, дипломуна уонна цифровой фотоаппаратынан бэлиэтэннибит. Бу номинацияга 1-кы миэстэни «Кэскил» хаһыат ылла.

Бииргэ үлэлиир коллегаларбын уонна Кыайы 65 сылын суруйан бу кыайыбытыгар көмөлөспүт бары аһааччыларбытын 75 сыллаах үбүлүйүбүтү көрсө дьонун ситиһиитинэн эбэрдэлибин!

В. РЫКУНОВА

ОЛОХТОН ХААЛЫМА!

«Э сиэли» хаһыакка сибээс делениеларынан, общественной сурутааччыларынан 2010 сыл иккис а арыгар сурутуу ытыллар.

2010 сыл иккис агарыгар сурутуу 6 ыйга — 300 солк., 3 ыйга — 150 солк., 1 ыйга — 50 солк.
Хаһыат индексэ — 54889,
нэдиэлэбэ иккитэ таһар.

СУРУТУУ - 2010

М. САВИНОВА

Сайынгы биир күн дьылы аһатар...

ХАЛААНТАН ИННИБЭККЭ

Ааспыт ый бүтэник күнүгэр үгүскэ кубулуйбут «Саас-2010» тыа хаһаайыстыбатын бороду-уксуятын дьаарба ката улууспут киин пааркатыгар тэрээһиннээхтик ааста.

Төһө да халаан уутугар эмсэбэлээбит, күөх далайга атыылааччы да, атыылаһааччы да үгүс. Онуоха эбии уһун ардахтар кэниитэн сылаас күн туран, мутукча сыта дыргыйан дьону-сэргэни сүргэлэрин көтөхтө. Атыы тэрийэр биирдиллэн дьон, тэрлэтэлэр, нэһиликтэр турар миэстэлэрин дьон хараһар быраһылларын курдук араас өһөөх былаахтарынан, истиэн-дэлэринэн киэргэспиптэр. Дьаарба ка биир уратыга дьэн, бэйэ илитинэн, үгүө санаан тутан-хабан о орбутун, исти ийиһинэн көрөн-истэн үүннэрибитин наадыйар дьон бу күн кэрийэн, сыналлаан, сымайдаан сөбүгөр сынаһа атыылаһан дьэтигэр өттүк харалаах тийэрэ буолар.

Хата, 70-тан тахса сибиинньэни хойутаан кэлбит дьон үөрө-көтө атыыласта.

Биир остуолга Намтан эдэр атыылааччы Инна Кутукова сарсыарда 10 чаастан оҕуруу 3, помидор 2, сибэки 15 көрү үн атыылаата. Иккистэн эргийэн кэлэрбэр атыытын бука бары-

Уһун субуру остуолу кэрийэ сыдыан үчүгэйтэн үчүгэй рассада көрү үн көрдөөчү, ыйытааччы, токкоолоһоочу үгүс. Тыа хаһаайыстыбатыгар тутуулар маллары-саллары, тэриллери хамаарык булуоһа сөп. «Эрдэ турбут чыһаах тумсун соттор, хойут турбут чыһаах хараһын хастар» дьэн өс хоһооно икки өрүттээх буолан биэрдэ. Эрдэ кэлбит дьон дьаһык му унан үүнээйи, табаар арааһын, эгэлгэтин ылан төһүнүлэр. Сибиинньэ оҕотун атыылаһыан баһалаах үгүс. Күн ортогун дьэки «Хатас» сибиинньэ комплексатыттан кэлиилэр, ол эрэн, паарка иһигэр кыайан кирибэттэр. 2,5 ыйдаах 100-тан тахса сибиинньэни кирир аан дьэки туран атыылаатылар.

тын ылбыттар, онон сылын ситэн эһил өссө сайдан кэлиэ турдаҕа. Лианский уулусса олорор Борисовтар 6 ыйдаах 8 кролигы атыылаабыттарын тутатына ылбыттар. Бөтү нэһилиэгиттэн «Далбар» бааһынай хаһаайыстыба сибиинньэи көрү нээх, кыһыл хортуоскалары дьон уһун учаракка туран ыллылар. Онтон ИП «Соловьев А.И.» 20 л. бытыылкалаах ыраас уутун дьо о-сэргэбэ билиһин-нэрэ, рекламалыыр сыаллаах кэлэн турарын иһитиннэрдэ. Кэрийэн ыйгыттаахха, бэйэбит дьоммуттан ураты, куорат тэрилтэлэрэ хото кэлбиттэр. Ол курдук, «Туймаада Агронаб» нэһилиэнньэбэ сөбүгөр сынаһа тууһаммыт балык арааһын атыылаата. Кини атыгар «Якупти-цепром» куурусса сымыытын атыылаата. Кууруссаны ууга барбыт улуустарынан тү эгэбит дьэн аһалбатахтар. Оттон Нерюн-гритатааҕы птицефабрика суол

ырааһынан кыайан кэлбэтэ. Онон бу күннэргэ Нерюнгри птицефабриката улуус олохтоохторугар куурусса аһалан атыылыаҕа.

Дьаарба ка кэлбит дьону «Нам улууһа» МТ баһылыгын 1 солбуйааччы Н.В. Слепцов, ТХУ начальнига И.И. Федоров уо.д.а. эбэрдэсттилэр. Хас биридди нэһиликкэ, кыттааччы иккилии музыкальной нүөмэр бэлэмнээн кэлбитин кэнсиэр о орон дьаарба каны киэргэтиллэр. Түгэнинэн туһанан, ТХУ махтал суругун «Коробейники» ырыа ансаамбыла ылғаҕын ылла. «Коробейник»-тар тыа хаһаайыстыбатын, улуус бары тэрээһиннэригэр көхтөөхтүк кыттан иһэллэрин астына-дуоһууа иһитиннэрдилэр.

Кэрийэн көрдөххө, рассада, оҕуруот сизмэтэ, үүнээйи, сибэки арааһа кырыы кырыгытынан. Ол онугар эт-ас атыыланыыта урукку кэмнээфэр аһыйах. Ол биричинэти-нэн, ас атытыгар ирдэ-бил үрдэһинэ, халаан ууттуттан эмсэбэлээһин буолар. Кыһылалары аахсыбакка, биридиллэн дьону аһан туран, дьаарба каҕа 30-тан тахса атыылааччы эбии дохуот киллэриннэ.

Дьаарба ка балаһыаньа-тын быһытынан басты нары чистээһин буолла. Атыыга саамай элбэх бородуукта көрү үн аһалан Хатын Арыы нэһилиэгэ «Саамай тэрээһиннээх нэһиликкэ» ааты сүктэ. Хаһаайыстыба-лар ортолоругар рассада араа-һын, оҕуруот сизмэтин, морку-оп атыылаан Бөтү нэһилиэгиттэн «Дьулус-97» бааһынай хаһаайыстыба «Саамай басты кыттааччы» ааты ылла. Биридиллэн дьо о «Саамай басты кыттааччы» үрдүк аат Нам нэһилиэгиттэн Слепцова К.П. и эрилиннэ. Кини саамай элбэх рассаданы, сибэки араа-һын атыылаата. Анал бириис-тэргэ Модуттан «Чакыр» б/х Шамаев С.П., Хатын Арыыттан «Беларусь» б/х Сучко Н.К. уон-на 1-Хомустаахтан «Силис» б/х Посельская Г.В. тигистиэрэ.

Дьизэ кэрэгэн нэдиэлэтин чэрчитинэн Хатын Арыы нэһилиэтин иһинэн кэккэ араас тэрээһиннэр, күрэхтэр ытытыллылар. Оскуолаларга «Дьизэ кэрэгэн» күрэхэ, детсадтарга араас көрдөөх эстафеталар, библиотекаларга аһаҕас ааннар, төгүрүк остуоллар, педагогтарга аһаҕас «Баайы», «Иис» куруһуоктара үлэстэтир.

Оскуола социальнай педагогтара, психологтара, общественность, женсовет чилиэттэрэ, төрөспүттэр, администрация специалистара улууска ытытыллыбыт араас семинарларга, аһаҕас кэпсэтиилэргэ актыыбынай кыттыыны ыллылар. Маны тэнгэ ыраастаныы месэчинга түөлбөлэринэн, уулуссаларынан бара турар.

Улуустааҕы «Леди-босс-2010» күрэххэ Хатын Арыы нэһилиэтин, женсоветын председателе Мальцева Вера Семеновна баран кыттыыны ылла уонна «Национальный стиль» номинация хаһаайката буолла.

Хатын Арыы орто оскуолатыгар үрдүк категориялаах саха тылын уонна литературатын учуутала Павлова Полина Дмитриевна маннайгы республиканскай авторскай семинарын үрдүк таһымнаахтык ытытта. «Саха тылын уонна литературатын аныгылыы үөрэтии көдүүһэ» дьээн ааттаах семинарыгар куораттан Василиса Романовна Шишигина үөрэх үлэһитэрин үрдэтэр институт гуманитарнай үөрэхтэһингэ кафедра доцента, РФ үтүөлээх учуутала, РФ норуотун үөрэтиитин туйгуна, Флегонтова Ульяна Ми-

Хайдах олордуттук, ыаллар! ДЬИЭ КЭРГЭННЭ АНАЛЛААХ

хайловна, СР төрүт омуртук оскуоаларын чинчийэр институт старшай научнай үлэһитэ «Учууталлар учууталлара»; Попова Мария Матвеевна, 17-с оскуола саха тылын уонна литературатын учуутала, СР үөрэтиитин туйгуна «Россия бастын учуутала 2006 сыл» күрэх кыайыылааҕа кэлэн кытыннылар. Маны таһынан семинарга улуус араас оскуолаларыттан учууталлар кэлэн уопут атастаһан, элбэҕи билэн-көрөн бардылар.

Улуустааҕы А. Шестаков аатынан культура дьэитигэр ытытыллыбыт «Сайдам ыал» күрэхтэри Хатын Арыы нэһилиэгиттэн Наталья, Петр Дьячковскайдар уолаттар Павеллыын, Денистыын баран кытыннылар уонна «Талба талааннаах ыал» номинация хаһаайытара буоллулар. Бу күн бастын дьизэ кэрэгэттэри чыстээтир, манна Бочуот кинигэтигэр Аппааны олохтоохтору, нуучча тылын уонна литературатын учууталлара, 48 сыл бииргэ олорут, түөрт кыһы улаатыннараран үрдүк үөрэхтэбит Мария Егоровна уонна Владимир Саввич Михайловтар киирдилэр.

Н.Д. СИВЦЕВА, Аппааны

«Куттала суох көлүөһэ-2010»

СУОЛ БЫРААБЫЛАТЫН БИЛЭРГЭ ТУҢАЛААХ

Сылын аайы үтүө үгэскэ кубулуйан оҕолорго аналлаах «Куттала суох көлүөһэ» дьээн ГАИ уонна үөрэх управлениета тэрийиилэринэн улуусталыы конкурс буолар. Бу конкурс оҕолорго суол быраабылаларын биллэртигэр, тутуһалларыгар, велоспордунан тутумнаахтык дьарыктаналларыгар, бэйэлэрин саастыылаахтарыгар суол быраабылаларын тутуһары пропагандалыылларыгар, эдэр инспектордар этэрэ-этэрин тэрийгэ уонна онно оҕолору угуйарга олук уурар. Манна 14-гэр дьэри саастаах оҕолор кыталлар. Быйылгы конкурска 5 хамаанда кытынна: Нам 1, 2 №-дээх, Хатырык, Хаты Арыы оскуоалара уонна оҕо айымньытын техникскай киинэ. Хамаандалары таһынан 3 оҕо личнэй кыайыи иһин күрэхтэстэ. Конкурс Кыайыы 65 сылыгар ананна.

Эмиэ урукку сылларга курдук оҕолор фигурнай ытытыыга, суол быраабылаларын трафаретын суоттааһы а, бастакы сунал көмөнү о орууга, эстафета уонна плакаттары көмүскээһи э күрэхтэстилэр. Фигурнайга биир да сыһыаны о орбот оҕолор бааллар. Трафареты суоттааһы а сорох оҕолор 10-нуу сыһыаны о ордулар, сорохтор 2 эрэ сыһыналаахтар. Эстафета уонна

сүүрэн тийэн уолаттар 20-тэ, кыргыттар 10-на анныналлар. Плакаттары көмүскээһи э Хаты Арыы хамаандата саамай бэлэмнээбин, улахан суолта уурбутун көрдөрдө, ырыа ыллаан,

май бэлэмнээбин көрдөрбүт Хаты Арыы хамаандата 1-кы миэстэни ылла. Манна даҕатан эттэххэ, Хаты Арыы хамаандата хас да сылбу күрэхтэһингэ 1-кы миэстэни ылбыта, улуус чыһин республикага, Россияга көмүскээбит. Икискэ Нам 2 №-дээх, 3-кэ Нам 1 №-дээх оскуолаа табыстылар. Кыайыылаах хамаандалар кубогунан, бириистэринэн бэлитэннилэр.

Конкурсу техникскай киин директора В.И. Тимофеев иилээн-саҕалаан ытытта, парадды Нам 1 №-дээх оскуола учуутала М.Е. Иванов салайда. Уруккуттан көмөлөһөр дьон: Нам 1 №-дээх оскуола учуутала В.С. Новгородов, техкиин учуутала Н.И. Суздамов о.д.а. судьуйаала-тылар. ГАИ пропаганда инспектора Л.О. Боевская трафареты суоттааһыны сыаналата.

Били и кэм э манньк улуус таһымнаах конкурстары ытытарга спонсордар көмөлөрө олус улахан. Тэрийгэ-эччилэр оҕолор үөрүүлэрин үрдэтиспит ОДКХ, 2 №-дээх профицей, «Тэтим» аптека, «Айан-транс» ОО тэрилтэлэр, «Ника», «Меркурий» маҕаһынаар салайааччыларыгар, харчынан көмөлөспүт Альберт Уваровскайга уонна саамай улахан бириистэри-велосипедтары туруорбут «Электра» маҕаһы а, чааһынай предприниматель Б.Ю. Соловьевка исти махталларын тизрээлэр.

В. РЫКУНОВА, ГАИ общественной инспектора

үчүгэй плакат уруһуйдаан, ГАИ историятыттан сырдатан бу түһүмэххэ 1-кы миэстэни ыллылар.

Ты ааһыннаах күрэхтэһии түмүгэр 3-с миэстэни Сандал Флегонтов (техкиин), Ангела Парникова (Хатырык), 2-с миэстэни Ариан Кириллин (Хатырык), Ангелина Москвитина (НСИ-1), 1-кы миэстэни Вова Сергучев (техкиин), Настя Винокурова (Хаты Арыы) ыллылар. Бу оҕолор мэтээллэринэн, сыаналаах бириистэринэн, бастакы миэстэлээхтэр велосипедынан наҕараадаланнылар. Онтон саа-

көмөлөрө олус улахан. Тэрийгэ-эччилэр оҕолор үөрүүлэрин үрдэтиспит ОДКХ, 2 №-дээх профицей, «Тэтим» аптека, «Айан-транс» ОО тэрилтэлэр, «Ника», «Меркурий» маҕаһынаар салайааччыларыгар, харчынан көмөлөспүт Альберт Уваровскайга уонна саамай улахан бириистэри-велосипедтары туруорбут «Электра» маҕаһы а, чааһынай предприниматель Б.Ю. Соловьевка исти махталларын тизрээлэр.

В. РЫКУНОВА, ГАИ общественной инспектора

Үөрэх дьыла түмүктэнэн оҕо барыта уһун кэмнээх сынына а барыта. Төһө да оҕолору лааһырдарынан хаба сатааталлар, хайдах да 100% кыаллыбат. Бу кэм э иллэ оҕо хайа да кэмнээһэр элбэх. Боппуруону күөскэ туруорар сыналтан ааспыт нэдиэлэ улуус баһылыгын 1-кы солбуйааччы Н.В. Слещев, прокурору солбуйааччы Г.Н. Охлопкова хас биридии киһи ис туругар көмө уонна саастарын ситэ илик оҕолор буруйу көһиллэрин сэрэтэр-үөрэтэр сыалтан туһананнаах тэрилтэ салайааччылары ы ыран муннаах о ордулар. Муннаах отчуотунан мунурдаммакка, чопчу болломтону эрийэр боппуруостарга сүбэлэһии бэрээдэһинэн барда.

Быйылгы сыл 5 ыйын түмүгүнэн, саастарын ситэ илик оҕолор буруйу о оруулар ааспыт сыл 1-кы а арын кытта тэ нии туттаахха, көрдөрүү улахан уратыта суох. Оҕо буруйа үксэ уруу. Н.Н. Назаров: «Оҕо аһаары-та наары халаабат, киһи хонтуруол суох буолан буруйу о орор», — дьээн иһитин-

Оҕону иттии — барыбыт дьылабыт ХОНТУРОУЛ СУОХ — БУРУЙ ОҕОҕУЛААР...

нэрдэ. Оҕо буруйу о оруулар туох эпипитинэскэ тардылларын билбэт. Оскуолаарга правовой нэдиэлэлэри тэрийгэ эффедин күүһүрдүүххэ, төрөспүттэри, быраабы көмүскүүр, ирдиир органнары кытыннарыаха. Буруйу көһии туһунан «Э сизли» хаһыат 55-56 нүмөрдэригэр арылычы суруллан турар.

Оҕо буруйу о орууга үксэ дьизэ-кэргэн аас-туор олохтообуттан тахсар. Ол эбэтэр, үп-харчы өттүнэн кыаммат дьээн буолбакка, дьизэ кэргэн чилиэннэрэ бэйэ-бэйэлэригэр харгыс сыһыаннарыттан тахсар. Оҕо буруйу оғоруутугар аан ма ный төрөспүт эпипитинэһи сүтэрин хайа да түгэ э умңо суохтаах.

Муннаахха манньк этиилэр киирдилэр: 1) Үөрэх кыһалара ис дьыала органнарын кытта ыкса сибээстээхтик үлэлииллэригэр. 2) Хас биридии участковай үлэ-

тин оскуоланы кытта ыкса сибээстээхтик үлэлиригэр. 3) Оскуолаарга, лааһырдарга (саастарынан наардаан) сокуоннары көһиңгэ ханнык эпипиттэр баалларын биллигэ «оҕо муннааһы» тэрийи. 4) Туһааннаах тэрилтэлэр хаһыакка публикация таһаардылар. 5) Төрөспүт киһэ и патрулланын, сайы ы «Подрусток» операция рейдэлэрин күүһүрдүү. Киһээ 10 чаас каннэ оҕо төрөспүтэ, улахан киһигэ суох сылдыһыта бобулар. Манна олоғуран ыам ыйын 25 күнүттэн алтынны 1 күнүгэр дьэри комменданскай чаас биллэри. 6) Лааһыр үлэлиир кэмэ кыргас, оһон атырдыах ыһыгар лааһырдары үлэлетэр хайысхалары тобулуу.

Көрсүһүү манан бүһпэтэ, үтүө саҕалааһын түмүктэри көрдөрүү.

Мария САВВИНОВА

Хаһыаппыт 75 сыллаах үбүлүөйүн көрсө САҢАРБЫТ СТРАНИЦАЛАР КЭПСИЛЛЭР

Улуустук хаһыатын эрдэтэһи нүмөрдэрэ хараллыбатахтар. Онтон-мантан бириддүүлээн мунна сатыыбыт да, чөлүгэр түһэриэхпит ыраах быһыылаах. Бүгүн республикатаағы киин архыыптан куоппуйаламмыт 1938 с. аһый-ах нүмөртэн ылаан, оччотооҕу хаһыаттар тугу суруйаллары кытта билсээххэйиң. Хаһыаттар латинскай алфавитынан бэчэттэммиттэр. Оччолорго хаһыат тираһа 800 устууга, биэр нүмөриин сыаната 5 харчы эбит. Эппиэттиир редакторынан И. Холмогоров үлэлээбит. Тахсар нүмөргэ В-17022 N-дээх Главлит боломуочунайа илии баттыыра көстөр.

1938 с. бэс ыйын 14 к. ПААРДААҤЫН ҮЛЭТИН ҮРДҮК КЭРДИИСКЭ

Түбэ нэһилиэгэр паардааһын үлэтэ бэс ыйын 8 к. дьэри бэрт мөлтөхтүк турар. Арай «Үрүң Күүл» колхуос эрдэтэһи паары үс гааны паардырын оннугар 5 гааны паардаан былаанын 140 ыр. толордо.

Атын «Сомоҕолоһор», «Тыа-Арыы», «Хайгыалаах» уонна Крупская аатынан колхуостар паардааһыны олох умнан ололорол.

10-ус бассабыктыы ыһыыга туйгунук бэлэмнэниигэ бары колхуостар үлэни ыты-ахтаахтар.

Сүөдэрэп Л.С.

1938 с. атырдыах ыйын 2 к. СОБОТУОПКАНЫ ТОЛОРБОУХТОРГО МИЭРЭ НААДА

I Үөдэй. Сталин аатынан колхуоска уопсайыгар 1938 сыллаах эт государственной соботуопкатын түһээһэ 320 киилэ эт төлөнүөхтээбэ.

Маннаах колхуос чилиэттэрэ Обутов В.У. уонна Шестаков А.М. колхуос түһээн этин тыһынаах сүөһүнэн туттаран төлүөх буолан, кыһын эт ылан сизэбиттэр.

Билигин төлүүр болдьохтору кэлбитигэр Обутовка уонна Шестаков аны туран, «табыгастаах сүөһү» суох аатыран, эт соботуопкатын төлөнөр болдьоҕо аһарылан, билигин бу колхуостан биир да киилэни төлөммөккө олорор.

Бу курдук государственной эт соботуопкатын төлүүргэ сорукутан бараннар, соботуопканы соруйан тоғорго тиэрдэр Обутовка уонна Шестаковка миэрэ ылыллыахтаах.

Дьяконов В.Т.

«БЫЛЧАРЫС» КОЛХУОС ФЕРМАТЫН ИТЭҔЭСТЭРЭ

II Модут. «Былчарыс» колхуос ферматын сэбиэдиссэйэ т. Орлов Т.В. сүөһү иттиитин ситэ сыаналаабатаһыттан колхуоска быйыл 53 ынахтан 43 ынах эрэ төрөөтө. Көрүү, кыһамны куһа-

баныттан 4 ньирэй өллө. «Куранах» дьээн сиргэ биир ынах сиргэ төрөөбүтүн сүөһүлэр кэйэн өлөрбүттэр, оғотун хонуттан булбуттар. Үөргэ барар атырдары, оғустары көлүйэ сылдыбалар. Бу түмүгэр 66 ынахтан 21 ынах эрэ батарыллыбыт. 49 биэттэн 7 эрэ бизэ батарыллыбыт.

Элэһин оғото

1938 с. атырдыах ыйын 5 к. БУРДУК ХОМУУРУН БЭЛЭ-МИН ХААЧЧЫДЫБЫТ

Көбөкөн. «Баакычча» колхуоска сизэм хомуурун бэлэмнэни үлэтин хааччыдыбыт. Ол курдук: 2 бурдук быһар массыына өрөмүөнэ бүттэ, 4 сизэм мангааһынын өрөмүөнэ оғонулунна, сизэм тизэйэр 1 тэлиэгэ хааччылынна.

Колесов

1938 с. балаһан ыйын 7 к.

I Хомуустаах. «Нуоппалык» колхуоска сылгы көрөөччү т. Петров Мэхээлэ Мэхээлэбис 1938-39 сылларга көрөр сылгыларын эмистик сыл таһаарга сорукутан. Ол курдук 79 биэни эмистик сыл таһааран кинилэртөн 1939 сылга 100 ыр. ууланаларын ситиһэргэ этэр. Маннаах биллэр уонна кулуннар турар, аһыыр далларын тьал түспөт сиригэр тутар. Билигин сылгыларыгар 1 сарайы онорон эрэр.

Т. Бөтүрүөп мань таһынан 10 сүөһүнү көрөр. Бу сүөһүлэрин канчээрлээх сиргэ бүтэй тутан сүөһүлэр үчүгэй мэччирэнгэ аһыылларын ситистэ. Киһибу үлэлэрин таһынан улахан дьон оскуолатыгар үөрэһэн бэйэтин үөрэбэ суоғун суох ғынарга сорукутанар.

Т. Бөтүрүөп бу курдук 1938-39 сыллары кыайыы сылларынан көрсөргө сорукутанан туран, «Кыһыл үлэһит» колхуоска сылгы көрөөччүнү т. Тимофеев Уйбааны социалистическайды быкүтүһүүгэ ыһыгар уонна т. Тимофеев бу хардатын «КС» хаһыатынан биллэрэрин көрдөһөр.

В. Делиграсов

Бэчээккэ бэлэмнээгэ Г. ЭВЕРСТОВ

Ким сэрэтиллибит — ол көмүскэммит ИС ИНФЕКЦИЯТЫН УТАРЫ ПРОФИЛАКТИКА

— Аһыаххыт иннинэ, ас астыыр кэмнитигэр, туалеттан киирэн баран, илиигитин мыылалаах уонна кичэйэн суунун;
— оргуйбут уунан эрэ туттун;
— муус уутун гутта сатаан;
— иһэр уугутугар «Аква табс» таблетканы быраһың (1 буочукаҕа 1 таблетка);
— тэлгэһэтигэр санитарнай ыраастаныыны ытыгың, бөбү-сыһы муннуубакка бириэмэтигэр тизийиң;
— оғуруот аһын, фруктаны оргуйбут уунан сууйуң;
— анаан быһыллыбыт, ыраас уулаах сиргэ сөтүөлэңиң;

Профилактическай нымаҕа «Бактериофаг» таблетканы 10 хоңук устаата күннэ үстэ иһиң. Оғолорго педиадртан сүбэлэтэн баран иһэриң. Препараты улуус аптекаларыттан ыһааххытын сөп.

Өскөтүн ыалдыбыккытын биллэххитинэ (ис ыарыыта, хотуо, үрдүк температура) бэйэбит биллэргитинэн эмтэнимэн, суһаллык бырааһы ыһыгың. Быраас кэлиэр дьэри ыарыһабы туспа хоско сытыарың, иһитин-хомуоһун бэлэмнэң, дезинфекцията ытыгың. Тус бэйэ гигиенатын тутуһуң, итиэннэ оғолоргутун үөриһиң!

Намнаағы киһи балаһына медицинскэй профилактикатын кабинета

Мин бүгүн эиэхэ кэпси-ир киһим Алексеев Мирон Кириллович. Кини тохсун-ньу томороон тыһынтыгар 1954 сыл сааһа Бүтүн нэһилиэгэр... Алексеев Мирон Кириллович...

Убайдара тугуу буоланнар бырааттарын туустуу куруһуогар бээрэллэр. Алтыс кылаасан са-балаан, тустан, эриллэн, мускул-лан миэтэлэһэр буолбута...

1972 с. ыам ыйын 9 күнүгэр бэбискэ кэлэн, ийэтин, аҕатын кэс тылларын ылан сулууспа-лыы барар. Учугэй характе-ристикалаах, орто сорус унохтоах, бэйэтин кыанар оҕону таба көрөн пограничнай этэрээккэ талал-лар...

Сулууспалабыта сылтан ор-дон Сага дьыл саҕана эмиэ ик-киэ буолан «усиленной» дозорга...

Ийэ Дойду көмүскэлигэр

ЫРААХ, КЫРАНЫЫССАҒА

PDF Compressor Free Version

Харанга, былыттаах тыаллаах күн буолан би-эрдэ. Хара былыттар ус-таллара хайа быһын күлүктээн кэбихэр, сана-аҕар хайа хамсыр кур-дук буолар...

Арай көрбүтэ туюх эрэ хам-сыр. Хайа быстарынан са-саһа, көстөн кэлэ-кэлэ сүтэр. Аргыый анараа киһитигэр сибиг-инэйдэ. Табаарыһа, нэрээт стар-шайа буолан, тугу гыһахтаах-тарын толкуйдуу охсон, хамаан-да биирдэ: «Эн кэннигэр бара-бын, мин — иннигэр»...

Николаевич Зырянов бэйэтин ахтыларыгар суруйбута. Ону аҕабыт 1931-1933 сс. (20-22 саастааҕар) «Огдун-Хочо» колхоз бырабылыанньатын председателинэн, 1932-1934 сс. комсомол пропагандиһынан үрдүк таһаарылаахтык үлэлэ-эбитэ туһулуур...

тон Мирон кэнниттэн атахтаан умса быраҕан түһэрдэ, илиитин кэдэрги тутан кэлгийэн кэбис-тилэр. Рациянан этэрээккэ бил-лэрдилэр. Застава командири группалаах кэлэн кыраныысса кэһээччини кытта Мироннааҕы дозордарыттан босхолоон илдьэ бардылар...

Аармыйаттан 2 сыл этэнгэ сулууспалаан кэлэн, Омскайдаағы тыа хаһаайыстыбатын ин-ститутун землеустрои-тельнэй факультетын бүтэрэн, дойдутун кы-һын Габышева Машаны эргичи көрөн, үрүйэ диэки түһэр...

Мирон кэнниттэн тирээн ту-рар, табаарыһа дьэгдйидэ. Он-то, анараа пограничник диэки барда. Миронтан 5-6 миэтэрэни тэйээтин кытта, анараа погра-ничник кыраныыссаны кэһээч-чи иннигэр биирдэ баар буола түстэ: «Стой, руки вверх!» — диэн хаһыгытаа, автоматын ха-лыгыратан, бойбуой балаһыан-һыа туруоран тирээн кэбистэ...

Мирон кэнниттэн тирээн ту-рар, табаарыһа дьэгдйидэ. Он-то, анараа пограничник диэки барда...

АҒЫАХ ТЫЛ МИНЬИГЭС

Быйылгы үөрэх дьылыгар улу-ус 17 оскулатын 305 үөрэнээччи-тэ олох киэн суолугар үктэнибэ. Мантан мэтээлгэ 10 оҕо мэктиэ-лэнэр. Ол курдук 7 — кыһыл көмүс, 3 — үрүн көмүс. Выпуск-никтартан 16 оҕо номнуо устудьу-он аатын ылбыттар. Ыам ыйын 29 күнүттэн БКГЭ сабалана. Бу күн үөрэнээччилэр нуучча литература-тын, информатиканы, биологаны туттардылар...

Граф Бизэртэҕэ профессиональнэй лицейи 139 үөрэнээччи бүтэриэ. Мантан 5 оҕоттон кыһыл диплому кэтэһэллэр. Үрдүк раз-рядынан 30, идэтинэн үлэ булбут 20, үөрэбин сатыгыр санаалаах 53 выпускник баар. Экзаменнар бэс ыйын 19 күнүгэр сабаланыахтара. Лицей баазата халаан уууттан улаханник эмсэбэлээтэ. Онон быйылгы үөрэх дьылыгар үөрүүлээх баал кэтэһилибит. Үөрэнээччилэр экзамен кэннит-тэн тутта дипломнарын ылыахтара.

«Нам улуга» МУ сааскы ха-лаантэн эмсэбэлээбиттэргэ көмөлөһөр аналаах 55164017030 N-дээх счегулар ыам ыйын 28 күнүгүөтү тургуунан 40496,28 солк. киридэ. Мантан 20000 солк. — «Сахафармация» ААО, 20496,28 солк. — Намнааҕы оҕо спортивнай оскуолата киллэрди-лэр.

Л. УВАРОВСКАЯ

Неустроев Петр Алексеевич Дүпсүн улуһун Түүлээх нэһилиэгэр 1910 сыллаахха ыам ыйын 31 күнүгэр төрөөбүтэ. Аҕата Неустроев Алексей Семенович, ийэтэ — Неустроева Анисия Васильевна. Эһэбит хос аата Өрөҕө диэн эбит. Төрөппүттэрэ иигэр кыахтара суоҕуттан аҕабыт биир ыйыттан 9 сааһыгар диэри булчут киһиэхэ иитили-битэ.

Октябрьскай революция кэнниттэн эбэбит арахсан оҕоло-рун Улахан Матырыһаһы, кыч-чыгы Матырыһаһы, Мэхээлэни уонна биһиги аҕабытын кытары Дьокуускай куоракка Манньы-аттаах атыһыһка үлэлии кири-битэ. Аҕабыт ол кэмгэ 4 кылаас-таах үөрэҕи бүтэрбитэ, нуучча-лы, сахалы суруйарга үөрэммитэ. Онон сылыктааха-ха, эбэбит кытаанах санаалаах, иннин көрүнэр саха дьахтара эбит. Онтон кэлин Партизан си-ригэр олохсуйбута. Олорбут сир-дэрэ билигин ити таас хотон ро-дильнай отделениетын таһыгар баар. Аҕабытын иппит киһи аатынан «Дьопсун оҕоньор күөлэ» диэн. Биһиги кыра сыл-дан таптаан күөгүлүүр көлүчэбит.

Бүгүнгү Партизан нэһили-эгэ сэбиэскэй былаас Нам орой-уонугар сайдар кэмигэр улахан оруолу ылыта. Ол курдук Нам оройуонугар биир бастакынан «Чоморко» коммуна тэриллиби-тэ. Бу коммуна иһигэр 1930 с. партийнай комсомольскай ячей-ка тэриллибитэ. Ячейка бастакы уонна иккис Хомустаахтары, бастакы уонна иккис Үөдөйдэри салайар политическай киһи-нин буолбута. Ол курдук «Чомо-орко» оройун кадрдарын бэл-эмниир курс аһыллыбыта. Комсомольскай ячейка секретарынан Зырянов Алексей Нико-лаевич, биһиги аҕабыт доҕоро үлэлээбитэ.

Петр Неустроев ячейкаҕа биир бастакынан 1931 с. комсо-мол чилиэнэ буолбута. Бастакы комсомолецтар Петр Алексее-вич Партизантан, Дмитриев Дмитрий Иванович Яковлев Үөдөйтэн, Дмитриев Алексеевич Никитин II Хомустаахтан нэһиликтэрин сайдытыгар биллэр-көстөрү ороолламматтарын оччотооҕу комсомол секретара Алексеев

ОЛОҔО ДЬОН-СЭРГЭ ТУҔУГАР АНАММЫТА

быт курдук көстүөн сөп. Оннук буолбата буолдуо диэ саны-бын. Ити наҕараадалар боросту-ой нэһилиэк таһымыгар элбэх сындылдьаннаах үлэ түмүгэр бэриллибиттэрэ.

Сэбиэскэй былаас ити кэмгэ сайдыбата буоллар, биһиги аҕыһа ахсааннаах сахалар ту-беркулез, трахома ыарыылар-тан, үөрэх-сайдыы суоҕуттан, биирдии хочонон, алааһынан бытанан олонор эстэр сүтэр дьылдылаах этибит.

Петр Неустроев Нам оройу-онун биир бастыҥ үлэлээх сэби-эт председателин быһытынан 1936 с. ЯЦИК III сессиятыгар кытытыбыта, онтон 1937 с. Бүтүн Саха сиринээҕи сэбиэттэр 9 сьез-тэригэр делегатынан талыллы-быта. 1937 с. Саха сирин үрдүнэн ытытылыбыт сэбиэттэр үлэ-лэрин көрүү конкурска бастаан, нэһилиэк советын председателе Неустроев П.А. Союз Кини Си-тэриилээх комитетын грамота-тынан наҕараадаламмыта.

Сэбиэскэй былаас олохтону-оҕуттан 1937 с. бүтүрү диэри Саха республикатын Үрдүк салайар органынан Бүтүн Саха сирин-нээҕи сэбиэттэр сьезтэрэ буола-ра. Анал ылыгырылаах Бүтүн Саха сиринээҕи советтар 9 сьез-тэр республикабыт сайдытыг-ар сүҥкээн улахан оруолламмы-та. Ол курдук, сьезд делегатта-ра СССР уонна Саха АССР Конституцияларын бырайыак-тарын дьүүлэспиттэрэ уонна ылыммытара.

Сьезтэр икки ардыларыгар кини былааһын Кини Ситэриил-лээх Комитет толороро. Онон аҕабыт Неустроев Петр Алексее-вич сьезд делегатынан талыл-лан үлэлээбитэ, эдьийэ Вино-курова Матрена Алексеевна 1931 с. Кини Ситэриилээх Комитет чилиэниэн талыллыбытынаа-рар, Саха сиригэр үрдүк таһым-нааҕын көрдөрөр. Кырдык, Матрена Алексеевна ол кэмгэ өссө ССРС Кини Ситэриилээх Комитетын чилиэниэн талыл-лыбыта. Бу саха боростуой дьах-тарыгар улахан итэҕэл уонна ситиһии этэ. Онон бииргэ төрөөбүттэргэн Матрена (1931-1934 сс.) уонна Петр (1937 с.) Саха сирин үрдүкү органныгар талыллан, республика сайдытыг-ар кылааттары киллэрбиттэрэ, историяҕа суруллубуттара.

Аҕабыт үөрэххэ талаһыта куустээх этэ. Ол курдук, 1936-1937 сс. Кини Ситэриилээх Ко-митетын Президиумун иһинээҕи Советскай тутуу 8 ыйдаах кур-сун ситиһилээхтик бүтэрбитэ. Үөрэҕи бүтэрбит эдэр киһи-ни Дьокуускайдаағы Кини Си-тэриилээх комитет 1937 сыл от ыйын 5 күнүнээҕи дьаһаһынан Кэбээйи оройуонун тэрийэр де-легацияга киллэрбиттэрэ. Ононо салайар үлэҕэ оупуттаах уонна доҕурдаах коммунистар уонна комсомолецтар ортолоругар Партизантан 5 киһи баара. П.А. Неустроев, Н.К. Аргунов, Н.И.

Ядреев онтон да атыттар хоту сиргэ саҕа оройуону тэрийиһи-гэ, сайыннарыһа улахан кылааты киллэрбиттэрэ.

Петр Неустроев 1937 с. нар-комат боломуочунайынан, кэлин оройуону тэрийэр комитет сек-ретарынан аналдыта. Кэбээйи оройуонугар тыа хаһаайыс-тыбатын специалиһа буолбута. Саҕа специалиһы 1939 с. сир оҕоһуутун народнай комисса-рын бирикээһинэн сир салаатын отделен сэбиэдиссэйинэн анаа-бытара. Биһигин бу дуоһунас тыа хаһаайыстыбатын управле-ниетын начальнигар тэҥнээх.

1942 с. Кэбээйи оройуонун үлэһиттэрин депутаттарын сэби-эттэрин маннайгы ыҥырыла-ах 7 сессиятын уурааһынан де-путат Неустроев Петр Алексее-виһи райсовет исполкомун секретарынан талбыттар. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр оройуон тыыл туһуугар күррээ-нээх үлэтин тэрийэр эппиэттэ-эх үлэҕэ аҕабыт бары дьоһурун, кыаһын уурбута.

НЕУСТРОЕВ Михаил Петрович, ветеринарнай наука доктор, профессор, Россия уонна Саха сирин наукаларын үтүөлээх үлэһит, Саха сирин наука ситиһиллэрин Государственной бириэмийэтин лауреата, Тыа хаһаайыстыба-тын научнай-чинчийэр инсти-тутун директора, Партизан нэһилиэгин уонна Нам улуу-ун бочуоттаах гражданина (Бүтүүтэ бэчээттэнэ)

PDF Compressor Free Version